

Л. Г. Квасній,
кандидат економічних наук,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка;
В. В. Паславська,
кандидат економічних наук,
ІППТ НУ „Львівська політехніка”

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Усі ми є свідками того, що в Україні, як і в багатьох сферах світового розвитку поглибилися кризові явища. Нинішня політична ситуація в Україні та її регіонах поставила людство перед необхідністю формування нового світогляду, обґрунтування нових цінностей, морально-етичних критеріїв та пріоритетів. Тому сьогодні, як ніколи, потрібна ідея, мета, котра б об'єднувала народи і держави. Найбільш прийнятною метою в найближчому майбутньому, вважають фахівці, може бути стійкий розвиток людства.

Проблема забезпечення стійкого розвитку економічних систем в нинішніх кризових умовах виступає однією з найбільш актуальних для економіки України. Тому важливим є вирішення питання спеціального управління економічною системою для ліквідації у ній кризових проявів та явищ на усіх організаційних рівнях.

Аналіз досліджень та публікацій. В науковій літературі питанням потенціалу підприємства, маркетингового потенціалу фірми, економічного потенціалу регіону займаються О. І. Амоша, О. М. Алімов, Б. В. Буркинський, Б. Є. Патон, Л. М. Кузьменко, В. В. Микитенко, М. Г. Чумаченко, Н. А. Мікула, О. Ф. Новікова, В. І. Дубницький, Ю. Б. Лисенко, С. І. Гриценко, О. Ю. Кудріна та інші, проте ще недостатньо вивчено роль економічного потенціалу регіональних економічних систем та їх вплив на досягнення стійкого економічного розвитку регіонів України.

Мета статті. Дослідити роль економічного потенціалу окремих регіонів України в забезпеченні стійкого розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. С. І. Гриценко [1, с. 69] підкреслює, що „стійкість розвитку економіки регіонів забезпечує позитивна динаміка задоволення потреб, яка залежить від економічного потенціалу, що зосереджений на даній території. Економічний потенціал визначається наявністю ресурсів, які забезпечують можливість виробництва товарів, надання послуг та отримання доходів”. При цьому наголошується на обов'язковій оптимізації логістичного потенціалу регіону. „Логістичний потенціал – це здатність економічного суб'єкта за наявності сприятливих умов

оптимізувати структуру ресурсів і раціонально їх використовувати для досягнення поставленої мети” [1, с. 69].

Дослідження професора С. Закса [2] показують, що для теорії організації важливими є не аналоги із сучасної еволюційної теорії, а її основні принципи, які сприяють вирішенню наявних проблем на різних рівнях розвитку економічної системи в кожен конкретний період часу.

Концепція стійкого розвитку регіону об'єднує три основні точки зору: економічну, соціальну та екологічну (рис.1).

З концепції випливає, що всі три елементи стійкого розвитку повинні розглядатися збалансовано на основі економічного потенціалу кожного регіону. У зв'язку з цими твердженнями, доцільно еволюційний розвиток економічної системи регіону розглядати в сукупності із дією внутрішніх та зовнішніх чинників на різних рівнях. Зокрема, під зовнішніми чинниками економічної системи регіону розуміємо наявність конкуренції на ринках, сировинної бази, стан та специфіку економічного потенціалу регіону, законодавчу базу держави та місцевих органів влади, політичну ситуацію в світі, в країні і в регіоні.

До внутрішніх чинників відносимо стан підприємств в регіоні, їх рівень розвитку та організаційні методи управління, наявність трудових ресурсів, їх освіченість, кваліфікацію.

Стійкий розвиток – це розвиток, що задовольняє потреби сьогодення, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Він включає два ключових поняття:

- поняття потреб, зокрема потреб, необхідних для існування найбідніших верств населення, що повинні бути предметом першочергового пріоритету;
- поняття обмежень, зумовлених станом технології та організацією суспільства, поєднаних зі спроможністю навколишнього середовища задовольняти нинішні і майбутні потреби [3, ст. 50].

Враховуючи викладене, доцільно відмітити, що завдання економічного і соціального розвитку України повинні бути визначені з урахуванням наявного економічного потенціалу у всіх її регіонах.

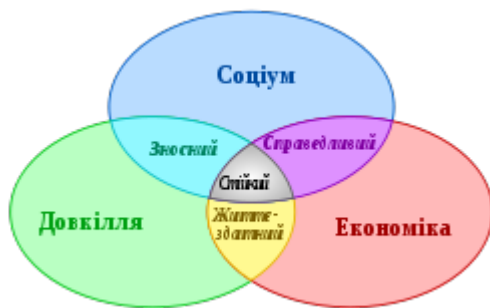

Рис.1. Триєдина концепція стійкого розвитку

З стійким розвитком пов'язане прогресивне перетворення економіки і суспільства. Розвиток, стійкий по матеріальних параметрах, теоретично може мати місце навіть у жорстких соціальних і політичних рамках. Але фактично ця стійкість може бути забезпечена лише у випадку, коли при розробці політики розвитку приділяється увага таким питанням, як зміни в доступі до ресурсів і в розподілі витрат та прибутків між різними верствами населення, враховуючи принципи справедливості в межах кожного покоління.

Задоволення людських потреб і прагнень, забезпечення процвітання економіки країни, її окремих областей та регіонів, як на національному, так і на місцевому рівнях є основним завданням стійкого розвитку. В Україні нині важливі для життя потреби великої кількості людей, зокрема, забезпечення роботою, подолання бідності, належна заробітна плата – не задовольняються, але крім основних потреб у людей існує законне прагнення до кращої якості життя в цілому. Світова практика показує, що суспільство, у якому процвітають бідність і нестабільність, завжди буде схильне до економічних, екологічних та інших криз. Стійкий розвиток характеризується задоволенням основних потреб населення і наданням усім можливості задовольнити свої прагнення до кращого життя.

Рівні життя, що виходять за межі основного мінімуму, можна назвати стійкими лише в тому випадку, якщо норми споживання не порушують довгострокову стійкість розвитку.

Досягнення стійкого розвитку вимагає формування методів та цінностей, які не призведуть до несприятливих екологічних наслідків і з якими погодяться всі члени суспільства [3, с. 61].

Нинішній стан в Україні свідчить, що для задоволення основних потреб населення України необхідно задіяти весь потенціал розвитку окремих її регіонів. Для того, щоб забезпечити стійкість економічного

зростання економіки кожного регіону, необхідно змінювати або зовнішні умови, або внутрішні, створюючи при цьому певний механізм пристосування до мінливості умов функціонування економіки того чи іншого регіону.

Під стійкістю економічного зростання розуміємо здатність економічної системи зберігати свою працездатність і досягати запланованих результатів, не зважаючи на дію різноманітних чинників впливу – як зовнішніх, так і внутрішніх.

Для забезпечення стійкого економічного зростання економічної системи (наприклад, окремого регіону) необхідно вирішити три групи завдань:

Перше: відповідно до встановлених цілей чітко уявити: що необхідно робити і які ресурси залучати?

Друге: визначити послідовність і терміни виконання робіт;

Третє: створити механізм управління для досягнення поставлених цілей і завдань.

Поряд з цим необхідно врахувати факт нестачі власних фінансових ресурсів більшості господарюючих суб'єктів. Тому необхідно залучати в економіку інвестиції і шукати шляхи вирішення цієї проблеми з порівняно невеликими фінансовими затратами. Для цього доцільно розробити концептуальну модель розвитку регіону з визначенням основних та другорядних зв'язків між окремими ланками економічної системи та окремими господарюючими суб'єктами і вищим управлінським керівництвом, тобто розробити зв'язки між управлінським блоком розвитку економічної системи і блоком організації забезпечення розвитку (рис. 2).

Розроблена модель повинна враховувати принципи стратегічного і тактичного планування, а також бути гнучкою в управлінні, враховуючи різноманітну дію чинників впливу на економічний потенціал окремих регіонів країни.

Для цього економічна система повинна мати чітко розроблені і затверджені стандарти і норми, на основі яких можна було б контролювати і регулювати виробничі процеси на усіх рівнях системи та в усіх її ланках, враховуючи межі адаптивності системи. Відповідно до теорії катастроф [4, с. 18], якщо зміна параметрів системи перевищує можливості її адаптивного розвитку, то стійкість порушується і виникає стан нестійкості.

З метою виконання домовленостей у рамках підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург) було прийнято Постанову Кабінету Міністрів „Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003 – 2015 рр.”. Проблема полягає в тому, що ця

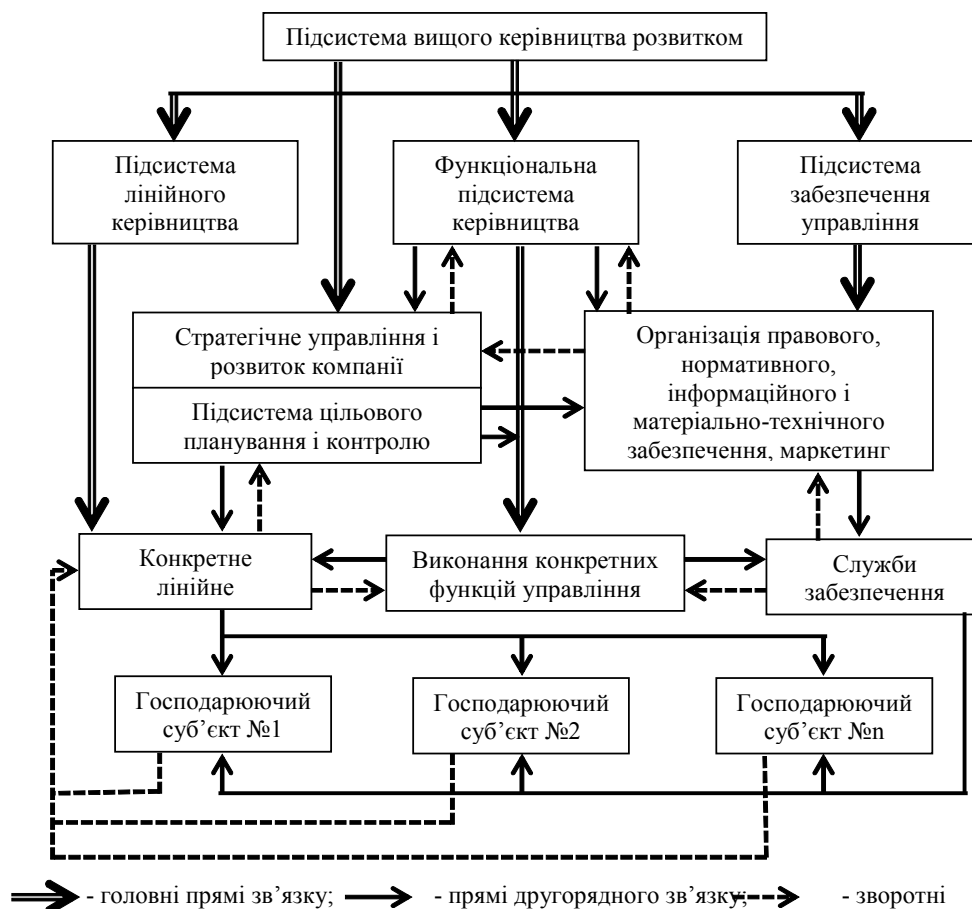

Рис.2. Концептуальна модель забезпечення стійкого розвитку регіону

програма не враховує повністю нинішньої політичної та економічної ситуації в регіонах України і тому не відображає повноту оцінки при аналізі її виконання в Україні.

В Україні для досягнення можливих умов переходу до стійкого розвитку необхідний перехід від стихійності до керованості. Виходячи з цього, нами сформована теоретична модель стійкого розвитку з таких основних положень:

- вихід з політичної кризи;
- забезпечення стабільності в регіонах України;
- припинення російської агресії в Криму та східних областях;
- у центрі уваги повинні бути люди та їх право на здорове й плідне життя на основі ефективного використання ресурсів і можливостей кожного регіону для досягнення бажаного рівня якості життя населення;
- охорона довкілля повинна стати невіддільним компонентом процесу розвитку;
- збереження чистоти навколишнього середовища;

- зменшення розриву між життєвим рівнем населення в Україні та у країнах ЄС;
- подолання бідності.

Для забезпечення належної роботи механізму реалізації переходу України до стійкого розвитку необхідним є виконання його головних принципів:

- максимальна орієнтація на власні можливості, особливо природно-ресурсні умови, економічний, науково-технічний та інтелектуальний потенціал;
- фінансова підтримка зі сторони МВФ та країн ЄС;
- використання програмно-цільового планування та розробка щорічних програм, планів і прогнозів соціально-економічного розвитку з урахуванням вимог екологічної безпеки;
- поєднання державного впливу і ринкових регуляторів розвитку економіки.

Для забезпечення поетапного переходу до стійкого розвитку необхідно здійснити реформування законодавчо-правової бази на основі прийнятої Конституції держави 2004 року з внесеними поправками, прийняти цілий ряд законодавчих актів, що будуть

основою для соціально-економічних перетворень, обґрунтованого вирішення проблем народного господарства і збереження навколишнього середовища.

Підсумовуючи розгляд особливостей переходу України на принципи стійкого розвитку, потрібно відзначити, що його принциповими рисами є:

- вихід України з політичної та економічної кризи;
- державне регулювання процесу стійкого розвитку, максимальне використання наявного потенціалу економіки України, особливо її природосировинних ресурсів, виробничого, науково-технічного та інтелектуального потенціалу;
- врахування конкретної ситуації, в якій буде здійснюватись процес стійкого розвитку, визначення пріоритетів і включення їх до плану на кожний рік відповідно до фінансових можливостей держави;
- поєднання державного впливу з ринковими формами стійкого розвитку, стимулювання якісних змін шляхом позачергового фінансування, кредитування, матеріально-технічного та валютного забезпечення, надання економічних пільг пріоритетам стійкого розвитку.

„В сучасних українських реаліях дедалі відчутніше спостерігається пониження міжрегіональної економічної інтеграції, поглиблюються диспропорції розвитку регіонів... такі деструктивні процеси зводять нанівець ефективність бюджетних капіталовкладень в державі й регіональні програми розвитку регіонів. Вихід на нові стартові площадки розвитку вимагає стабілізації та зростання економіки кожного регіону, раціонального використання їхнього економічного потенціалу, подолання міжрегіональних диспропорцій...” [6, с. 75].

Для оновлення ціннісних орієнтирів стійкого розвитку виникає потреба розроблення інноваційних підходів, які стануть поштовхом до реалізації концепції стійкого розвитку в наступні роки і десятиліття.

Висновки та перспективи подальших досліджень. для забезпечення стійкого розвитку регіону як адаптивної економічної системи необхідно в подальших дослідженнях розробити методи і моделі стійкого стратегічного і тактичного планування з врахуванням принципів інноваційного, ситуаційного і антикризового менеджменту.

Враховуючи нинішній стан економіки України та її регіонів, економічну та політичну кризу, яку переживає Україна, цілями подолання політичної нестабільності, виходу з економічної кризи та досягнення стійкого розвитку держави повинні стати:

1. Соціальна справедливість, яка передбачає встановлення гарантій рівності усіх громадян перед законом, забезпечення рівних можливостей для до-

сягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя у всіх регіонах України.

2. Економічне зростання, яке має на меті забезпечення можливостей, мотивів і гарантій праці громадян, якості життя, функціонування ефективної економіки та раціональне споживання матеріальних ресурсів.

3. Забезпечення високої якості стану навколишнього природного середовища, що гарантує створення умов всім громадянам для життя в здоровому навколишньому середовищі з чистим повітрям, землею, водою, захист і відновлення природи.

4. Раціональне ресурсовикористання, що передбачає створення системи гарантій раціонального використання всіх видів ресурсів на основі дотримання національних інтересів країни та збереження ресурсів для майбутніх поколінь.

5. Політична стабільність, яка сприяє формуванню ефективної державної політики з метою збільшення тривалості життя і стабілізації ситуації серед усього населення України.

6. Міжнародне співробітництво на основі активної співпраці з усіма країнами і міжнародними організаціями з метою досягнення загальнопланетарної стабільності та злагоди [5, ст. 25].

У контексті окреслених завдань стосовно України доцільно відзначити, що в подальших дослідженнях необхідно зосередити увагу на вирішенні наступних основних питань, оскільки вони мають системоформуючий характер:

- виявлення причин такого становища, коли Україна, маючи значні стратегічні запаси різноманітних ресурсів, перебуває в числі бідних країн Європи;
- чи зможе Україна в разі отримання фінансової допомоги від МВФ та інших зарубіжних країн використати її належним чином на користь досягнення стійкого розвитку, чи спроможна вона при новій українській владі перетворити свої ресурси на дієвий капітал і потужне джерело розвитку національної економіки.

Ці питання орієнтують на визначення системних позицій щодо перетворення національного господарства України у стійку суспільну цілісність, здатну самовідтворюватися та самоорганізовуватися в напрямі вирішення конкретних соціально-економічних проблем на основі використання власного логістичного потенціалу.

Література

1. Гриценко С. І. Моделювання стійкого розвитку економіки регіонів на основі транспортно-логістичних систем / С. І. Гриценко // Економічний вісник Донбасу. Наук. журнал. – № 2 (32), 2013. – С. 69.

2. **Заутер Закс С.** Управление предприятием с ориентацией на окружающую среду // Проблемы теории и практики управления. – 1993. – № 1. – С. 110 – 116.

3. **Національна** парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України Б. Є. Патона. – К.: Державна установа „Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”, 2012. – 72 с.

4. **Переходи** и катастрофы: опыт социально-экономического развития / Под ред. Осипова М.Н. – М.:Изд-во Моск. Ун-та, 1994. – 237 с.

5. **Проблеми** сталого розвитку України. – К.: „БМГ”, 2001. – 423 с.

6. **Кудріна О. Ю.** Плюси та мінуси процесів розвитку сучасної регіональної промислової політики / О. Ю. Кудріна // Економічний вісник Донбасу. Наук. журнал. – № 2 (32), 2013. – С. 75.

7. **Управление** маркетинговым потенциалом предприятия: Монография / Под ред. Ю. Г. Лысенко, Н. Г. Гузя. Донецк.: Юго-Восток. Лтд, 2005. – 352 с.

Квасній Л. Г., Паславська В. В. Роль економічного потенціалу регіону в забезпеченні стійкого розвитку економіки

Досліджено роль економічного потенціалу в забезпеченні стійкого розвитку економіки регіону. Охарактеризовано основні принципи, які сприяють вирішенню наявних проблем на різних рівнях розвитку економічної системи України. Запропоновано концептуальну модель розвитку регіону з визначенням основних та другорядних зв'язків між окремими ланками економічної системи та окремими господарюючими суб'єктами і вищим управлінським керівництвом.

Ключові слова: стійкий розвиток, економічний потенціал, економічна система, регіон, модель розвитку регіону.

Квасний Л. Г., Паславская В. В. Роль экономического потенциала региона в обеспечении устойчивого развития экономики

Исследована роль экономического потенциала в обеспечении устойчивого развития экономики региона. Охарактеризованы основные принципы, которые способствуют решению имеющихся проблем на разных уровнях развития экономической системы Украины. Предложена концептуальная модель развития региона с определением основных и второстепенных связей между отдельными звеньями экономической системы и отдельными хозяйствующими субъектами и высшим управленческим руководством.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экономический потенциал, экономическая система, регион, модель развития региона.

Kvasniy L. G., Paslavskaya V. V. The Role of the Economic Potential of the Region to Ensure Sustainable Economic Development

The role of economic potential in the sustainable development of regional economy. The characteristic of the basic principles that contribute to solving these problems at different levels of economic development of Ukraine. A conceptual model of the region with the definition of major and minor connections between the various links in the economic system and individual economic subjects of management and senior management.

Key words: sustainable development, economic potential, economic system, a region, a model for the region.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2014

Прийнято до друку 25.06.2014